

УДК 94(477.83/.86): 347.965 “1900/1914”

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА І АДВОКАТСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ МИКОЛИ ЛАГОДИНСЬКОГО НА ГАЛИЦЬКІЙ ГУЦУЛЬЩИНІ (1900–1914 рр.)

Світлана ГАЛЕМЧУК

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії,
вул. Шевченка 57, 76000, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: halemchuks@gmail.com
DOI: 10.15330/gal.36.146-164
ORCID: 0000-0001-8880-289X*

У статті досліджується громадсько-політична і адвокатська діяльність Миколи Лагодинського на Галицькій Гуцульщині (1900–1914 рр.). Розкрито умови та особливості професійної адвокатської праці М. Лагодинського. Проаналізовано його участь у передвиборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) 1907 і 1911 рр. та Галицького крайового сейму 1908 і 1913 рр., які відбувалися на теренах краю. Простежено співпрацю М. Лагодинського з відомими українськими радикальними діячами К. Трильовським та М. Павликом. Показано його внесок в організацію українського січового руху та просвітницько-економічної роботи на Галицькій Гуцульщині. Наголошується, що як професійний адвокат і політик М. Лагодинський захищав інтереси українців на численних місцевих вічах та з високої трибуни австрійського парламенту і Галицького крайового сейму та намагався консолідувати місцеве населення у розгортанні просвітницької роботи та організації січового руху.

Ключові слова: *Микола Лагодинський, Галицька Гуцульщина, Українська радикальна партія, адвокат, канцелярія адвокатська, віче, Державна Рада, Галицький крайовий сейм, “Січ”.*

Сучасний науково-історичний дискурс актуалізував проблему переосмислення ролі особистості в національній історії. Триває формування цілого напрямку наукових досліджень, пов'язаних з історичною біографістикою. Імена десятків видатних історичних особистостей чекають свого повернення з забуття. Серед них ім'я визначного українського діяча кінця XIX – першої чверті XX ст. Миколи Лагодинського (1866–1919), який відіграв важливу роль в українському національно-державному відродженні досліджуваного періоду. Він увійшов в українську національну історію як відомий громадсько-політичний діяч, адвокат, талановитий оратор і промовець. Його виступи запалювали серця тисяч галицьких селян та міщан в надії на краще майбутнє.

Діяльність М. Лагодинського мала великий вплив на розгортання українського національного руху не тільки на території Галицької Гуцульщини, а й усієї Східної Галичини. Він був активним учасником партійно-політичного життя, належав до Української радикальної партії. Від її імені двічі був обраний депутатом австрійського парламенту (Рейхсрату) в 1907 і 1911 рр. та Галицького крайового сейму в 1913 р. У стінах законодавчих органів влади Австро-Угорської монархії показав себе справжнім захисником політичних та соціально-економічних потреб галицьких русинів-українців.

Мета статті – висвітлити громадсько-політичну і адвокатську діяльність Миколи Лагодинського на Галицькій Гуцульщині (1900–1914 рр.). Її досягнення передбачає вирішення таких завдань: розкрити умови та особливості професійної адвокатської діяльності М. Лагодинського; проаналізувати його участь у передвиборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) та Галицького крайового сейму, які відбувалися на теренах краю; простежити співпрацю М. Лагодинського з К. Трильовським та М. Павликом; показати його внесок в організацію українського січового руху та просвітницько-економічної роботи на Галицькій Гуцульщині.

Межі Галицької Гуцульщини окреслені містами і селами тогочасного Надвірнянського повіту. Це пов'язано з перебуванням тут Миколи Лагодинського, який у м. Делятин мав адвокатську контору та вів активну громадсько-політичну діяльність. Сьогодні це населені пункти п'яти територіальних громад (Ворохтянська, Делятинська, Пасічнянська, Поляницька, Яремчанська) Надвірнянського району Івано-Франківської обл.

Окремі аспекти громадсько-політичної і адвокатської діяльності М. Лагодинського на Галицькій Гуцульщині початку ХХ ст., зокрема його професійної роботи, розгортанні січового руху, культурно-просвітницької роботи, участі у передвиборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) та Галицького крайового сейму, практичної роботи в УРП, знайшли відображення в працях українських та польських істориків Ю. Яковлева¹, С. Кобути², В. Клапчука і М. Клапчука³, П. Гуцала⁴, А. Королька⁵ і Г. Паски⁶, Н. Мисак⁷, Ю. Плекана⁸, Р. Томчика⁹ та ін. Однак у більшості цих праць не використовувалися маловідомі неопубліковані архівні документи та матеріали газетно-журнальної періодики початку ХХ ст., пов'язані із життям та діяльністю досліджуваної нами особи.

Важливим джерелом для вивчення проблеми є неопубліковані матеріали, які зберігаються у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові та у Державному архіві Івано-Франківської області. Зокрема, у Центральному державному історичному архіві України у м. Львові у ф. 663 “Павлик Михайло – український письменник і громадський діяч” зберігаються цікаві матеріали (листування, повідомлення, телеграми), які засвідчують про приятні стосунки між М. Лагодинським та одним із лідерів Української радикальної партії М. Павликом, що тривали більше двадцяти років аж до смерті останнього у 1915 р.¹⁰ У ф. 246

¹ Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії. *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. 2014. Ч. 25–26. С. 72–88.

² Кобута С. Професійна робота та матеріальні умови діяльності українських повітових адвокатів Галичини на рубежі ХІХ–ХХ століть. *Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис “Галичина”*. 2021. Ч. 34. С. 103–117; Кобута Ст., Кобута Св. “Мужицький” адвокат з Гуцульщини Іван Семанюк (Марко Черемшина) (1874–1927). *Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис “Галичина”*. 2020. Ч. 33. С. 137–149.

³ Клапчук В. М., Клапчук М. Л. Делятинщина. Історико-географічне дослідження. Делятин : Фоліант, 2007. 584 с.; Клапчук В. Лагодинський Микола Гнатович. *Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія : До 100-річчя утворення Західно-Української Народної Республіки*. Т. 2 : 3–О. Івано-Франківськ : Манускрипт-Львів, 2019. С. 377–378.

⁴ Гуцал П. З. Українські правники Тернопільського краю : біографічний довідник. Тернопіль, 2008. С. 88; Гуцал П. З. Лагодинський Микола Гнатович. *Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка, 2009. Т. 6 : Ла–Мі. С. 19.*

⁵ Korolko A., Paska H. The Ukrainian radical party in the election campaigns to the Austrian reichsrat in 1907 and 1911. *East European Historical Bulletin*. 2023. Issue 27. P. 90–105; Королько А., Паска Г. Українська радикальна партія у виборчій кампанії 1911 року до рейхсрату Австро-Угорської монархії. *KELM*. 2021. № 8 (44) Vol. 2. С. 61–67. URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/8075>.

⁶ Паска Г. Взаємини Лева Бачинського і Кирила Трильовського: від діалогу до конфронтації (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.). *Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис “Галичина”*. 2021. Ч. 34. С. 117–125.

⁷ Мисак Н. Галицькі адвокати наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття: національна ідентифікація і професійна діяльність. *Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2012. Вип. 5. С. 26–37. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40745/04-Mysak.pdf?sequence=1>.

⁸ Плекан Ю. Українські депутати австрійського парламенту (ХІХ – поч. ХХ ст.). *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. Чернівці : Рута, 2008. Вип. 376–377. С. 131–133.

⁹ Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914. Szczecin: ZAPOL, 2007. 422 s.; Tomczyk R. Z dziejów ukraińskiego ruchu paramilitarnego w Galicji towarzystwo gimnastyczne i straży ogniowej “Sicz”. *Przegląd Zachodniopomorski*. 2009. T. 24. S. 129–164. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%B9/Downloads/PZ_2009_4.129-164.pdf.

¹⁰ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАІЛ України). Ф. 663 Павлик Михайло – український письменник і громадський діяч. Оп. 1. Спр. 165 а.: Листівки Павлику як редактору газет “Хлібороб”, “Народ” і ін. від передплатників, організацій і установ. 1888–1914 рр. 454 арк.; Ф. 663. Оп. 1. Спр. 179: Протоколи засідань Української радикальної партії, списки членів, проект програми, оповістки і виклики на засідання і інші матеріалом про діяльність партії. 1894–1914 рр. 436 арк.; Ф. 663. Оп. 1. Спр. 220: Листи М. Павлику від кореспондентів з прізвищами на літеру “Л”. 1887–1912 рр. 337 арк.; Ф. 663. Оп. 1. Спр. 242: Вітальні листи і телеграми, надіслані М. Павлику в зв’язку з 30-ю річницею його діяльності. Листопад 1904 р. 145 арк.

“Делятинський повітовий суд, м. Делятин Надвірнянського повіту Станіславського воєводства. 1898–1900, 1911–1933 рр.” Державного архіву Івано-Франківської області виявлений цікавий матеріал про діяльність адвокатської контори М. Лагодинського у м. Делятин напередодні Першої світової війни¹¹.

Величезний пласт інформації з досліджуваної проблеми зосереджений в тогочасних українських періодичних часописах “Громадський Голос” (1900–1914), “Діло” (1900–1914) “Хлопська Правда” (1909), в яких міститься інформація про громадсько-політичну і адвокатську діяльність Миколи Лагодинського на території Галицької Гуцульщини, його участі у роботі Української радикальної партії. До уваги також взяті польськомовні часописи “Kurjer Stanisławowski” (“Кур’єр Станіславівський”; 1904–1913) та “Kurjer Lwowski” (“Кур’єр Львівський”, 1914): автори дописів до цих газет звертали увагу на повсякденне життя мешканців Галицької Гуцульщини на початку ХХ ст., участі УРП, зокрема і М. Лагодинського, у виборчих кампаніях досліджуваного періоду на території краю.

Інформативно доповнюють дослідження означеної проблеми мемуари. Змістовними для нас виявилися спогади Кирила Трильовського¹², Івана Макуха¹³, Марка Черемшини¹⁴, Івана Небелюка¹⁵. В них містяться цікаві свідчення про професійну адвокатську діяльність М. Лагодинського, його внесок у розбудову УРП та розгортання січового руху на території Галицької Гуцульщини, співпрацю з К. Трильовським та іншими діячами українського радикального руху.

За професійною приналежністю Микола Лагодинський був адвокатом. Період українського національного руху в Галичині від початку 1890-х рр. і до Першої світової війни прийнято називати ерою адвокатів¹⁶. Насправді, у Східній Галичині адвокатською справою займались переважно представники єврейської і польської національності. Українських адвокатів наприкінці ХІХ століття на весь коронний край було не більше трьох десятків. На території Галицької Гуцульщини у 1890-х рр. серед українців адвокатські канцелярії мали тільки Теофіл Окуневський у м. Косові і Данило Кулик у м. Кути Косівського повіту. Не дивно, що уродженець Тернопільщини Микола Лагодинський, котрий, за його словами, “переїхав до забутого Богом і людьми Делятина”, у 1900 р. став першим українським адвокатом у Надвірнянському повіті¹⁷. Хоча у кінці ХІХ ст. після закінчення правничого факультету Львівського університету (1890 р.) він проходив адвокатську практику в більш вигідних місцях свого перебування, зокрема в канцеляріях К. Левицького у м. Львів, М. Короля в м. Жовква, Шеця у м. Бережани, а також в м. Городок. Перед переїздом до м. Делятин М. Лагодинський працював адвокатом у містечку Мацошин Жовківського повіту поблизу м. Львів¹⁸.

На той час містечко Делятин підпорядковувався Надвірнянському повітовому староству і водночас був центром Делятинського судового повіту. У цьому населеному пункті Галицької Гуцульщини діяв повітовий суд, отже, як зазначає С. Кобута, була й потреба у місцевих адвокатах¹⁹.

¹¹ Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 246 Делятинський повітовий суд, м. Делятин Надвірнянського повіту Станіславського воєводства. 1898–1900, 1911–1933 рр. Оп. 1. Спр. 3 : Справа про звинувачення Дідика Василя Івановича за кражу грошей. 214 арк.

¹² Трильовський К. З мого життя. Київ ; Едмонтон ; Торонто : ТАКСОН, 1999. 278 с.; Трильовський К. З мого життя. Львів : Література та мистецтво. 2019. 380 с.

¹³ Макух І. На народній службі. Спогади. К. : Основні цінності, 2001. 572 с.

¹⁴ Марко Черемшина. Новели. Посвяти Василеві Стефанику. Ранні твори. Переклади. Літературно-критичні виступи. Спогади. Автобіографія. Листи. К. : Наукова думка, 1987. 448 с.; Марко Черемшина у спогадах, документах і матеріалах / авт.-упоряд. Р. Кіреєва, П. Кіреєв, І. Стеф’юк; за ред. В. Карого. Чернівці : Друк Арт, 2014. 416 с.

¹⁵ Небелюк І. “Січ” – Делятин, пов. Надвірна. *Гей, там на горі “Січ” іде!.. Пропам’ятна книга “Січей”* / ред. Петро Трильовський. Київ : ВПОЛ, 1993. С. 170–173.

¹⁶ Пахолків С. Українська інтелігенція в Габсбурзькій Галичині: освічена верства й емансипація нації. Львів : Піраміда, 2014. С. 342.

¹⁷ Кобута Ст., Кобута Св. “Мужицький” адвокат з Гуцульщини Іван Семанюк... С. 142.

¹⁸ Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії... С. 73.

¹⁹ Кобута Ст., Кобута Св. “Мужицький” адвокат з Гуцульщини Іван Семанюк... С. 141–142.

Це невеличке гірське містечко переслідували різноманітні лиха і нещастя, як от масштабна пожежа в травні 1904 р., коли вщент вигоріло 158 будинків²⁰. Польський дослідник Ришард Томчік називає “великою болячкою” пожежі в галицьких селах на зламі XIX та XX ст., коли від вогню масово руйнувались господарські будівлі і навіть цілі села²¹. Іншою проблемою містечка було поширення інфекційних захворювань, зокрема, таких як тиф²². Тогочасний український часопис “Батьківщина” з сумом описує становище місцевого населення: “Бідний Гуцул не тільки не знаходить помочи але він виставлений на всякі драчі і кривди. Коли вже не може видержати в своїм селі і запродує ся агентам жидівським за границю в правдиву неволю яку терпіли хиба колись чорні мурина в тій остатній крайності не він знайде опіку але його томителі”²³.

Часта поява таких прикрих обставин щоденного життя гуцулів-українців вимагали присутності фахівців з юридичною освітою. Микола Лагодинський з честю прийняв цей виклик, будучи ще достатньо молодим юристом. Він гідно захищав національні та соціально-економічні права місцевих гуцулів та вміло поєднував адвокатську практику й активну політичну діяльність. Цій новій генерації українських діячів стало зрозуміло, що з селянами доки вони в бідності, політику робити неможливо. І тому, доки селяни, головний суспільний прошарок галицьких українців, не звільняться від старої ще з часів панщини економічної залежності від великих землевласників, без подолання лихварства пияцтва та духовного зубожіння, – реалізувати подальші культурні та політичні цілі не вдасться²⁴. На підтвердження цієї тези цікавою є опублікована в часописі “Діло” палка промова М. Лагодинського, виголошена на ювілейному віче в м. Жовква у травні 1898 р. з нагоди 50-річчя скасування кріпацтва і революційних подій “весни народів” у Галичині. Він щиро закликав з “подвійною енергією взятися до праці народної щоб колись за 50 літ діти наші згадували наші діла так як ми сьогодні згадуємо великих патріотів 1848 року”²⁵.

Отож, потреба українського адвоката у повітах обумовлювалася зростаючою залежністю українського населення від тогочасних негативних впливів економічного життя Галичини: малоземелля, феодальні пережитки, необізнаність в майнових справах. Особливо терпіли прості селяни від лихварської практики єврейських орендарів та провокаційних дій пов’язаних з ними не чистих на руку правників²⁶.

Як уже зазначалося, адвокатську канцелярію у м. Делятин Микола Лагодинський відкрив на початку 1900 р.²⁷. Через три роки роботи у центрі гуцульського містечка він звів свій двоповерховий будинок-віллу, що й сьогодні є однією із найкрасивіших архітектурних споруд гірського містечка²⁸.

Треба визнати, що Микола Лагодинський, як і інші українські адвокати Галичини, не лише займався суто професійною діяльністю, а фактично на новий щабель піднімав громадський і культурно просвітницький рух, був політичним оборонцем прав рідного народу. Його та інші канцелярії українських адвокатів Галичини надавали не тільки юридичну допомогу місцевому населенню, але виконували ще й роль осередків політичного, економічного та освітнього життя того чи іншого повіту²⁹. За критерієм тривалості праці на одному місці івано-

²⁰ Pożar Delatyna. *Kurjer Stanisławowski*. 1904. 22 maja. № 974. S. 2. Рубр.: Kronika.

²¹ Tomczyk R. Z dziejów ukraińskiego ruchu paramilitarnego w Galicji... S. 132. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%B9/Downloads/PZ_2009_4.129-164.pdf

²² Tyfus plamisty i smutne stosunki sanitarne. *Kurier Stanisławowski*. 1905. 25 czerwca. № 1031. С. 1.

²³ З Коссовського. *Батьківщина*. 1894. 1 (13) листопада. С. 164. Рубр.: Вѣсти зь краю.

²⁴ Пахолків С. Українська інтелігенція в Габсбурзькій Галичині... С. 342.

²⁵ Ювілейне народне вѣче вь Жовквѣ. *Дѣло*. 1898. Ч. 105. 13 (25) мая. С. 3.

²⁶ Кобута С. Професійна робота та матеріальні умови діяльності українських повітових адвокатів Галичини на рубежі XIX–XX століть... С. 104.

²⁷ Канцелярію адвокатську вь Делятинѣ отвирас вь сихъ дняхъ... *Дѣло*. 1900. 14 (26) сѣчня. Ч. 10. С. 2. Рубр.: Новинки.

²⁸ Кобута С. Професійна робота та матеріальні умови діяльності українських повітових адвокатів Галичини на рубежі XIX–XX століть... С. 110.

²⁹ Мисак Н. Галицькі адвокати наприкінці XIX – на початку XX століття: національна ідентифікація і професійна діяльність... С. 26. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40745/04-Mysak.pdf?sequence=1>.

франківський дослідник Степан Кобута відносить Миколу Лагодинського до “осілих”, тобто таких, які укорінювалися і вели свою діяльність на одному місці більше п’ятнадцяти років³⁰.

На початку ХХ ст. адвокатські контори були переповненими. Місцеве населення зверталось до українських адвокатів за юридичними послугами. Як слушно зауважив невідомий дописувач часопису “Кур’єр Станіславівський”, у м. Делятин в серпні 1905 р., де раніше не було жодного адвоката, зараз є три і жоден з них не скаржить на відсутність клієнтів³¹. Тому не дивно, що М. Лагодинський у цьому гірському містечку розвинув свою юридичну практику і “мав широку клієнтелу гуцульську, а своєю розвагою, спокійною вдачею і добротою з’єднавав собі прихильників”³².

Помічниками М. Лагодинського у правничих і громадських справах у досліджуваний нами час були конціпенти (адвокатські помічники) Іван Саноцький, Іван Семанюк (Марко Черемшина) та Михайло Козоріс. Так, Іван Саноцький, випускник Віденського університету, із 1902 р. проходив офіційну адвокатську практику в канцелярії М. Лагодинського, разом із шефом “займався освітою і політичною організацією Делятинщини”³³. По завершенню стажування І. Саноцький у 1909 р. відкрив власну адвокатську справу в м. Надвірна³⁴.

Виконуючи безпосередньо професійні обов’язки адвоката, Микола Лагодинський часто вирішував питання уникнення лихварської кабали, в яку часто потрапляли в скрутний час свого життя гуцули. Ще у листопаді 1894 р. в часописі “Батьківщина” були надруковані цікаві роздуми невідомого автора “На нашій не своїй землі”, де містився цікавий матеріал про важке життя місцевих українських жителів: “Та же наш чоловік не є такий непристосований такий легкодушний і дуже недовірливий в свої сили переоцінюючи способности німця жида або поляка. Отже треба його учити і перестерігати треба в нього збудити довіру до себе самого і треба йому розумно допомагати в потребі”³⁵. Саме таку “розумну допомогу у потребі” і мав на увазі Микола Лагодинський, засновуючи ошадно-позичкову “Руську касу” та посвячуючи його будинок у м. Делятині на початку 1906 р.³⁶.

Перші загальні збори товариства з обмеженою відповідальністю “Руська каса” відбулися 2 грудня 1902 р. у м. Делятин. До дирекції товариства ввійшли: адвокат Микола Лагодинський, адвокатський кандидат Микола Желехівський, податкові ад’юнкти Олексій Колянковський і Григорій Ганкевич, народний учитель Карло Микитюк. До наглядової ради обрано: заступника декана Делятинського деканату і пароха с. Заріччя о. Дмитра Лугового, пароха с. Білі Ослави о. Івана Городиського, податківця м. Делятин Людвика Пенчаковського, власника земельних посілостей с. Микуличин Василя Бурачинського, керівника громади с. Майдан середній Івана Гриняка, сільського господаря Федора Боднарука з м. Делятин. Заступниками товариства обрано судового канцеляриста Миколу Кадоб’янського і керівника громади с. Заріччя Прокопа Клим’юка. На цьому засіданні М. Лагодинського обрано касиром, М. Желехівського контролером, а О. Колянковського секретарем кредитного товариства. На початках осередок товариства знаходився у будинку Миколи Лагодинського³⁷.

Ця кредитна установа мала допомогти селянам уникнути залежності від лихварського капіталу єврейських і польських організацій. Хоча не завжди успішно виявилася діяльність цього закладу. Так, у 1911–1913 рр. адвокатська контора Миколи Лагодинського представляла

³⁰ Кобута С. Професійна робота та матеріальні умови діяльності українських повітових адвокатів Галичини на рубежі ХІХ – ХХ століть... С. 105.

³¹ Jarmark w Delatynie. *Kurjer Stanisławowski*. 1905. 6 sierpnia. № 1037. S. 2.

³² Волошин М. Тим, що відійшли від нас у боротьбі за право. *Ювілейний альманах Союзу Українських Адвокатів*. Львів : Видавництво САУ, 1934. С. 89.

³³ Д-р Іван Саноцький. *Життя і право*. 1935. № 3. С. 6–7.

³⁴ Кобута Ст., Кобута Св. “Мужицький” адвокат з Гуцульщини Іван Семанюк (Марко Черемшина) (1874–1927). *Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис*. 2020. Ч. 33. С. 142.

³⁵ На нашій не-своїй землі... *Батьківщина*. 1894. 6 (18) липня. Ч. 22. С. 169.

³⁶ Лагодинський М. [та ін.]. Відозва [про заснування кредитного товариства “Руська каса” в Делятині]. *Діло*. 1902. 4 (17) листопада. Ч. 248. С. 4; Лагодинський М. та ін. Подяка [учасникам посвячення будинку “Руської каси” у Делятині]. 1906. 11 (24) лютого. Ч. 31. С. 3.

³⁷ “Руська Каса” в Делятині. *Діло*. 1902. 30 листопада (13 грудня). Ч. 269. С. 2. Рубр.: Новинки.

інтереси “Руської каси” в м. Делятині у справі повернення позики у сумі 300 корон а згодом через непогашення цієї заборгованості вже і 400 корон. У цій справі виявлено позичковий вексель від 28 серпня 1911 р., в якому вказано початковий термін внесення боргу в сумі 300 корон, який потрібно було оплатити протягом шести місяців. Позичальником виявилася родина Дідик з сусіднього села Білі Ослави. Показовим є те, що опинившись в такому скрутному становищі відповідач Василь Дідик вдався до пограбування 4 серпня 1913 р. місцевої греко-католицької церкви шляхом вибиття вікна і викрадення з церковної “скорбонки” 200 корон³⁸.

Містечко Делятин на початку ХХ ст. вважалось центром діяльності осередків українського пожежно-гімнастичного товариства “Січ” Надвірнянського повіту. Тут на січові свята віча і збори сходилися і з’їжджалися січовики та прихильники Української радикальної партії. “Серце радувалось – згадував Кирило Трильовський – як глянути було на масу людей з сіл Заріччя, Яремче, Ослави, Майдан, Яблуниця, Микуличин, Ворохта, Ланчин, Луг”³⁹.

Микола Лагодинський був палким прихильником організації січового руху на території краю. Він неодноразово виступав на зборах товариства “Січ” поруч з її засновником Кирилом Трильовським. М. Лагодинський відступив для місцевого осередку “Січі” будинок товариства “Руської Бесіда” в м. Делятині. Тут відбувалися січові вправи, концерти і театральні дійства⁴⁰.

Однак місцеве греко-католицьке духовенство негативно ставилося до діяльності “Січей”. Великий вплив на громаду м. Делятин та його околиць супроти діяльності січових осередків мала діяльність священника о. М. Дрогомирецького. Невідомий критично налаштований автор замітки радикальної газети “Громадський голос” зауважив: “За єго проводом (о. М. Дрогомирецького. – С. Г.) йшла ціла громада. Всі попа слухали як дурні овечки, тай Драгомирецькому добре велося. Тепер ми збудили ся заложити “Січ”, а наш попик дуже загризся. Кричить, не дайте ся люди намовити тим злим духом, бо то прокляті грішники они задурюють вас якимись лентами та медалями Тараса Шевченка того безбожника та грішника”⁴¹. о. М. Дрогомирецький закликав місцевих парафіян, серед яких було багато і так званих “хрунів”, записуватись в читальні товариства, бо нібито тільки там можна було навчитись, “як коло землі ходити, а не до тої безбожної “Січі”, що хотять церков розвалити і потоптати свою віру”⁴². У свою чергу, січовики звинувачували його у пропагуванні російської мови на богослужіннях, називаючи “твердяком” (москвофілом. – С. Г.)⁴³.

Поряд з професійною адвокатською роботою і веденням січових справ, як член Української радикальної партії Микола Лагодинський одразу ж поглинув у вир партійно-політичного життя краю. Вперше його політична діяльність на Делятинщині пов’язана з передвиборною акцією у жовтні 1900 р.⁴⁴.

Проте найбільш активну партійно-політичну працю М. Лагодинського на території краю простежуємо з 1906 р. і до початку Першої світової війни. З цього приводу польськомовна газета “Кур’єр Станіславівський” у січні 1906 р. слушно відзначала, що “Українська радикальна агітація в Надвірнянському повіті з певного часу є дуже міцною”⁴⁵. Ця праця увінчалася результатом для самого Миколи Лагодинського, адже він двічі ставав депутатом Державної Ради у 1907 і 1911 рр. та Галицького крайового сейму у 1913 р., а наприкінці 1910 р. очолив Українську радикальну партію.

Напередодні виборів до австрійського парламенту Микола Лагодинський як член УРП у 1906 р. здійснював агітацію у справі виборчої реформи. Так, на одному з віче у с. Ланчин Надвірнянського повіту у червні 1906 р. за участю трьох тисяч осіб політик заявив: “Ухвалено

³⁸ Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 246. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 16–17.

³⁹ Небелюк І. “Січ” – Делятин, пов. Надвірна... С. 171.

⁴⁰ Там само. С. 170.

⁴¹ Січовик з Делятина. Делятин, повіт Надвірна. *Громадський голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 6 липня. Ч. 45. С. 3. Рубр.: Допісі.

⁴² З Делятина пишуть... *Громадський голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 9 жовтня. Ч. 69. С. 3.

⁴³ Січовик. Подвиги твердяка. (Допісь з Делятина). *Діло*. 1906. 16 (29) червня. Ч. 124. С. 2.

⁴⁴ Клапчук В.М., Клапчук М.Л. Делятинщина. Історико-географічне дослідження... С. 527.

⁴⁵ Niepokój w powiecie nadwornnianskim. *Kurjer Stanisławowski*. 1906. 28 stycznia. № 1062. S. 1.

однодумно домагатися рівності виборчої реформи. Гуцули заявили, що між ними вже не буде страйколомів⁴⁶. На схожих зборах М. Лагодинський спільно з К. Трильовським виступав у с. Луг Надвірнянського повіту (нині присілок смт Делятин Надвірнянського району Івано-Франківської обл.) в кінці червня 1906 р.⁴⁷

Під час підготовки виборів до австрійського парламенту М. Лагодинський скликав 2 лютого 1907 р. у м. Делятин довірочні збори місцевого осередку УРП, на які прибули 200 селян і кілька священників. На них політик у зрозумілій формі пояснив зміст виборчої реформи та заявив, що на прийдешніх виборах “всі партії повинні йти разом і що він радо підійме ся погодження всіх партій”. Однак учасники зборів запевнили, що всі свідомі жителі Надвірнянського повіту є українськими радикалами і підтримують будь-які рішення УРП. У кінці засідання прийнято рішення у виборчому окрузі Делятин – Надвірна – Солотвин висунути К. Трильовського кандидатом у послы до Державної ради, а М. Лагодинського – його заступником⁴⁸. Подібні збори на підтримку висунення К. Трильовського і М. Лагодинського до найвищого законодавчого органу за їх участю протягом березня – квітня відбулися у м. Надвірна і м. Делятин та в с. Парище, с. Перерісль, с. Цуцилів, с. Гаврилівка, с. Білі Ослави, с. Ланчин, с. Пнів, с. Пасічна Надвірнянського повіту⁴⁹. На початку травня 1907 р. під час Великодніх свят громадські активісти з Делятинського судового повіту за безпосередньої участі М. Лагодинського організували 16 передвиборчих віч у м. Делятин (три віча), с. Велесниця горішня, с. Дора, с. Стримба, с. Заріччя, с. Назавизів, с. Тарнавиця лісна, с. Фитьків, с. Волосів, с. Гвізд, с. Ямна, с. Луг, с. Яблуниця, с. Микуличин на підтримку К. Трильовського та його кандидатури на виборах до Державної Ради⁵⁰.

За результатами виборів до Державної ради в травні 1907 р. К. Трильовський здобув мандати у двох округах № 55 (Войнилів, Долина, Рожнятів, Калуш, Надвірна, Делятин, Солотвин) і № 56 (Печенижин, Коломия, Жаб’є (нині смт Верховина Івано-Франківської обл.), Кути, Косів, Яблунів, Заболотів, Гвіздець, Отинія). Через здобуту перемогу в цих виборчих округах радикал змушений був відмовитися від одного депутатського мандату в окрузі № 55 на користь свого заступника М. Лагодинського⁵¹.

Отже, попередня плідна діяльність очолюваного М. Лагодинським осередку УРП на теренах Галицької Гуцульщини, ріст її авторитету серед місцевих краян, численні організовані політиком віча, розгортання діяльності осередків “Січей” – це все, власне, і спричинили його перемогу на виборах до Державної ради у 1907 р. З цього приводу К. Трильовський у своїх спогадах резюмував: “Ми мали отже двох послів (від УРП у стінах австрійського парламенту. – С. Г.) і від тоді й “Січовикам” полегшало”⁵².

⁴⁶ Віча і збори. *Громадський голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 1 червня. Ч. 35. С. 4. Рубр.: Дописі.

⁴⁷ З Надвірнянщини. *Громадський Голос. Радикально-політична часопись*. 1906. 29 червня. Ч. 43. С. 3. Рубр.: Віча і збори.

⁴⁸ Надвірнянський повіт. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 8 лютого. Ч. 11. С. 3. Рубр.: З передвиборчого руху.

⁴⁹ Надвірнянщина. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 22 марта. Ч. 22. С. 5–6. Рубр.: Новинки; К. Надвірнянщина. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 26 марта. Ч. 23. С. 2. Рубр.: З передвиборчого руху; Б.Р. Делятинщина. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 19 цвітня. Ч. 30. С. 2. Рубр.: З передвиборчого руху; Делятинщина. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 23 цвітня. Ч. 31. С. 1. Рубр.: З передвиборчого руху; Виборець. Надвірнянщина. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 1 мая. Ч. 33. С. 2–3. Рубр.: З передвиборчого руху.

⁵⁰ 16 віч. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 10 мая. Ч. 34. С. 1. Рубр.: З передвиборчого руху.

⁵¹ 32 руських послів в австрійській державній раді. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 4 червня. Ч. 41. С. 1; Korolko A., Paska H. The Ukrainian radical party in the election campaigns to the Austrian reichsrat in 1907 and 1911... P. 95.

⁵² Небелюк І. “Січ” – Делятин, пов. Надвірна... С. 171.

Взагалі між Миколою Лагодинським та Кирилом Трильовським, який мав адвокатську контору в м. Коломия, склалися довірливі дружні стосунки. Обоє розуміли важливість пробудження національної свідомості серед місцевих гуцулів та ведення відповідної просвітницької діяльності і наданні юридичної допомоги селянам. Їм іноді навіть вдавалось здійснити чудові подорожі Європою зокрема влітку 1907 р. до Венеції, про що з теплою згадував Кирило Трильовський⁵³.

Після набуття Миколою Лагодинським у 1907 р. депутатських повноважень він більше приділяв парламентській роботі у Відні та організаційній партійній діяльності головного осередку УРП у м. Львів. Тому в цей час практичне ведення адвокатських справ у м. Делятин передав Івану Семанюку (літературний псевдонім Марко Черемшина), який прибув у 1906 р.⁵⁴. Тут він перебував 6 чи 7 років і займався січовою організацією та просвітою селян і робітників, які працювали на залізниці та лісопереробній галузі промисловості. І те, що в кожному селі його знали, допомогло Марку Черемшині “заступатись і клопотатись двічі за кандидатурую мого шефа на парламент до Відня”⁵⁵. Микола Лагодинський дуже цінував Марка Черемшину, вважаючи його “ідеалом адвоката”⁵⁶ та відзначав: “Бавиться цілу ніч той мій заступник і просто з ресторації йде у мою канцелярію і заступає клієнтів ліпше мене”⁵⁷.

Все ж Микола Лагодинський розумів вагу своєї праці у найвищому законодавчому органі влади Австро-Угорської монархії та щорічно звітував про свою посольську діяльність перед виборцями на Галицькій Гуцульщині. Так, уже через три місяці після перемоги на парламентських виборах М. Лагодинський і К. Трильовський склали свій посольський звіт 26 серпня 1907 р. у с. Ворохта Надвірнянського повіту за участю 300 осіб. На віче прийняті такі ухвали: висловлено повне довір’я послам Руського (Українського) клубу; закликано домогтися викладання українською мовою у народних школах громад краю та заснування українського університету у м. Львів; зівзано запровадити рівне, загальне, безпосереднє і таємне право голосування до сейму та повітових і громадських рад. На запит К. Трильовського прийнято додаткову резолюцію проти переслідування пожежно-гімнастичного товариства “Січ”. Наприкінці віче посла австрійського парламенту заслухали різноманітні скарги селян з сіл Ворохта, Татарів і Яблуниця Надвірнянського повіту⁵⁸.

16 серпня 1908 р. у м. Делятин Надвірнянського повіту М. Лагодинський і К. Трильовський склали свій черговий посольський звіт. На заході були присутніми послы Державної ради і Галицького крайового сейму Л. Бачинський, В. Стефаник і І. Сандуляк⁵⁹. Подібні звіти про свою посольську діяльність М. Лагодинський оголосив 14 і 17 липня 1910 р. у с. Дора і м. Надвірна⁶⁰.

Водночас Микола Лагодинський здійснив вагомий внесок у перемогу в 1908 р. кандидата від УРП Івана Сандуляка на виборах до Галицького крайового сейму⁶¹. Так, завдяки його організаційним старанням 4 січня 1908 р. у м. Делятин відбулися збори 45 громадських

⁵³ Трильовський К. З мого життя. Київ – Едмонтон – Торонто : ТАКСОН, 1999. С. 187.

⁵⁴ Кобута Ст., Кобута Св. “Мужицький” адвокат з Гуцульщини Іван Семанюк... *Галичина. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис*. 2020. Ч. 33. С. 142.

⁵⁵ Марко Черемшина. Новели. Посвяти Василеві Стефанику. Ранні твори. Переклади. Літературно-критичні виступи. Спогади. Автобіографія. Листи... С. 349.

⁵⁶ Королько А., Паска Г. Українська радикальна партія у виборчій кампанії 1911 року до рейхсрату Австро-Угорської монархії... С. 64. URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/807>.

⁵⁷ Марко Черемшина у спогадах, документах і матеріалах... С. 67.

⁵⁸ Учасник. Справоздане посольське в Ворохті. *Діло*. 1907. 29 серпня. 1907. Ч. 183. С. 2. Рубр.: З народних віч і зборів; Посольське справоздане посла Д-ра К. Трильовського. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1907. 18 жовтня. Ч. 77. С. 2.

⁵⁹ Велике віче відбуде ся в Делятині ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 12 серпня. Ч. 49. С. 3. Рубр.: З товариств і зборів.

⁶⁰ В Надвірній відбуде ся... *Громадський Голос. Радикальна політична часопись*. 1910. 13 липня. Ч. 28. С. 7. Рубр.: Оповідки; В Дорі, (пов. Надвірна) відбуло ся ... *Громадський Голос. Радикальна політична часопись*. 1910. 14 вересня. Ч. 37. С. 5. Рубр.: Дописі.

⁶¹ Клапчук В. Лагодинський Микола Гнатович... С. 377.

делегатів з 17 громад Надвірнянського повіту, присвячені підготовці виборів до Галицького сейму. На зібрання були запрошені К. Трильовський та І. Сандуляк. Микола Лагодинський пояснив учасникам зміст сеймової виборчої ординації. Більшістю голосів висунуто кандидатуру Івана Сандуляка від Надвірнянського повіту на вибори до Галицького крайового сейму. Створено повітовий виборчий комітет, головою якого обрано Миколу Лагодинського, а секретарем Івана Семанюка⁶². Фактично, підготовка виборів на підтримку кандидата від УРП І. Сандуляка, які були призначені 25 лютого 1908 р., лягла на плечі М. Лагодинського, про що свідчить опублікований у часописі “Громадський голос” розлогий матеріал “Як Надвірнянщина вибрала послом хлопа-радикала”⁶³. Незважаючи на виборчі махінації та надужиття з боку представників польських і єврейських громад краю, депутатом Галицького крайового сейму обрано І. Сандуляка, який набрав 77 голосів. Його опонент о. К. Мандичевський отримав 74 голоси виборців⁶⁴.

Наступна виборча кампанія 1911 р. до вищого законодавчого органу Цислейтанії була спричинена парламентською кризою та національними суперечностями, які фактично паралізували діяльність Рейхсрату. Зокрема, не було розглянуто низку законопроектів, підготовлених представниками Українського парламентарного клубу, що стосувалися актуальних проблем галицького суспільства. Серед них: запровадження дворічної військової служби, забезпечення безпечних умов праці робітників та дозвіл на вільну діяльність національно-культурних товариств. Тому 1 березня 1911 р. імператор Франц-Йосиф I оголосив про розпуск Палати Послів. У цій ситуації українські політичні сили, серед яких і УРП, розпочали підготовку до чергових виборів. Іван Макух у своїх спогадах зазначав, що цю виборчу кампанію, порівняно із 1907 р., УРП організувала без особливого ентузіазму. Причиною цього, на його думку, був провал у намаганнях депутатів-українців добитися від уряду рівноправності з поляками в Східній Галичині⁶⁵.

Другого квітня 1911 р. у м. Львові відбулося засідання головного проводу УРП, на якому було вирішено розпочати передвиборчу агітацію й оприлюднити відозву до населення краю із закликом підтримати партію під час виборів. Відповідне звернення під назвою “Відозва до наших селян виборців!” було опубліковано в газеті “Громадський голос” за 5 квітня 1911 р. Під цим документом свій підпис поставив і М. Лагодинський. У цьому повідомленні подавалася інформація про причини розпуску Палати Послів та коротка характеристика парламентської праці депутатів-радикалів у 1907–1911 рр. УРП доводила до відома, що під час нової виборчої кампанії, порівняно із 1907 р., буде збільшено число кандидатів. З цією метою УРП закликала населення краю віддавати свої голоси за радикалів задля отримання якомога більшої кількості місць у парламенті⁶⁶.

Під час підготовки до цих виборів на скликаних 7 квітня 1911 р. у будинку “Руської каси” м. Делятин зборах громадських делегатів судового повіту М. Лагодинський виголосив звіт про діяльність депутатів українського клубу та окремо послів-радикалів. Після виступів низки промовців ухвалено одноголосно висунути кандидатуру М. Лагодинського на посла до парламенту з виборчого округу № 55 Войнилів – Рожнятів – Калуш – Надвірна – Делятин – Солотвин, а на його заступника Д. Ключинського. Також обрано делегатів на засідання “ширшого заряду” УРП та створено повітовий виборчий комітет. Подібні рішення прийнято через

⁶² Надвірнянщина. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 30 січня. Ч. 7. С. 1. Рубр.: З передвиборчого руху.

⁶³ Як Надвірнянщина вибрала послом хлопа-радикала. (Далі.). *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 3 цвітня. Ч. 24. С. 1–2; Як Надвірнянщина вибрала послом хлопа-радикала. (Далі.). *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 10 цвітня. Ч. 25. С. 2–3.

⁶⁴ Вислід голосованя. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1908. 28 лютого. Ч. 14. С. 1.

⁶⁵ Макух І. На народній службі. Спогади... С. 43; Korolko A., Paska H. The Ukrainian radical party in the election campaigns to the Austrian reichsrat in 1907 and 1911... P. 96.

⁶⁶ Відозва до наших селян виборців! *Громадський Голос. Радикальна політична часопись*. 1911. 5 цвітня. Ч. 14. С. 1; Королько А., Паска Г. Українська радикальна партія у виборчій кампанії 1911 року до рейхсрату Австро-Угорської монархії ... С. 63. URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/8075>; Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії... С. 76.

два дні, 9 квітня, на зборах громадських делегатів у м. Надвірна⁶⁷. Кандидатура М. Лагодинського була узгоджена на партійній нараді УРП, яка відбулася 15 квітня 1911 р. у м. Станиславів⁶⁸.

Під час парламентських виборів влітку у 1911 р. М. Лагодинський вдруге став депутатом. Вибори до вищого законодавчого органу Австро-Угорської монархії у 19 сільських виборчих округах Східної Галичини були проведені в три етапи – 19, 26 червня і 3 липня. За їх результатами в окрузі № 55 депутатом більшості став націонал-демократ Юліан Романчук, який у третьому турі голосування набрав 14 802 голоси. Депутатом меншості обраний радикал М. Лагодинський, за якого віддали свої 13 722 голоси⁶⁹.

У липні 1911 р. у м. Відні відбулася спільна нарада новообраних депутатів, присвячена парламентській організації⁷⁰. Був сформований “Український клуб” з групи радикалів на чолі з Л. Бачинським. Хоча на перших порах М. Лагодинський пропонував очолити його К. Трильовському, але той відмовився через проблеми зі здоров’ям⁷¹.

16 липня 1911 р. в новообраному парламенті з числа депутатів представників від національно-демократичної партії, радикальної партії та послів від Буковини під проводом Костя Левицького було сформовано Український парламентський союз. Президентом Союзу обрано Костя Левицького, віце-президентами М. Василька, М. Лагодинського, Т. Окуневського, секретарем Є. Левицького. Парламентський союз поставив собі за мету добитись вирішення для українців краю таких питань, як заснування українського університету та проведення виборчої реформи до Галицького сейму⁷².

У грудні 1911 р. Микола Лагодинський виступив з промовою в австрійському парламенті. Він звернувся до бюджетної комісії в Палаті послів і вніс інтерпеляцію (депутатський внесок) до президента міністрів К. Штюрка про проект виборчої ординації до Галицького крайового сейму⁷³.

Парламентська діяльність у двох каденціях рейхсрату в м. Відні не перешкоджала Миколі Лагодинському продовжувати вести січові справи на території краю. Хоча І. Макух у своїх спогадах зауважив, що М. Лагодинський серед керівництва УРП не вважався настільки активним в організації вічевого і січового руху: “З українських радикальних послів провадили живу політичну вічеву акцію д-р Лев Бачинський і я (Іван Макух. – С. Г.). Кирило Трильовський займався майже цілковито “Січами”, а д-р Микола Лагодинський був трохи затяжкий і віч відбував менше. Посол Василь Стефанік не любив активної політики й не займався нею, а Василь Лаврук більше звертав увагу на свої особисті справи, дієти й господарку”⁷⁴.

М. Лагодинський, Л. Бачинський і К. Трильовський взяли участь у з’їзді у справі реорганізації товариства “Січ” в м. Станиславів 19 квітня 1908 р., на якій присутніми було 100 осіб⁷⁵. На з’їзді був створений Головний січовий комітет⁷⁶. Микола Лагодинський в якості скарбника Головного січового комітету виступив одним із організаторів четвертого загально-

⁶⁷ Делятин. Надвірна. *Громадський Голос. Радикальна політична часопись*. 1911. 20 цвітня. Ч. 17–18. С. 2–3. Рубр: 3 виборчого руху.

⁶⁸ Радикальні кандидатури. *Громадський Голос. Радикальна політична часопись*. 1911. 20 цвітня. Ч. 17–18. С. 1.

⁶⁹ Нова парламентарна репрезентація нашого народу. *Діло*. 1911. 5 липня (22 червня). Ч. 147. С. 1–2. С. 1; По третім голосованю. *Громадський Голос. Радикальна політична часопись*. 1911. 5 липня. Ч. 33. С. 3–4. С. 3; Королько А., Паска Г. Українська радикальна партія у виборчій кампанії 1911 року до рейхсрату Австро-Угорської монархії... С. 64. URL: <https://kelmczasopisma.com/viewpdf/8075>

⁷⁰ Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії... С. 76.

⁷¹ Трильовський К. З мого життя. Львів : Література та мистецтво. 2019. С. 118; Бойчук Л. Парламентська діяльність Кирила Трильовського (1907–1918 рр.)... С. 167.

⁷² Плекан Ю. Українські депутати австрійського парламенту (XIX – поч. XX ст.)... С. 133.

⁷³ Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії... С. 77.

⁷⁴ Макух І. На народній службі. Спогади... С. 108.

⁷⁵ Zjazd delegatów “Sich”. *Kurjer Stanisławowski*. 1908. 26 kwietnia. №. 1181. Рубр.: Kronica.

⁷⁶ Tomczyk R. Z dziejów ukraińskiego ruchu paramilitarnego w Galicji .. S. 151. URL: file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B8%D0%B9/Downloads/PZ_2009_4.129-164.pdf.

крайового січового свята, який відбувся 31 травня 1909 р. у м. Коломиї⁷⁷. Політик також брав участь у шостому загальнокрайовому січовому святі, який пройшов 14 липня 1912 р. у м. Снятин⁷⁸.

22 травня 1910 р. на зборах повітового товариства “Січ” в м. Делятин Миколу Лагодинського було обрано кошовим. На цьому заході політик у своїй промові розповів про десятирічну історію діяльності пожежно-гімнастичного товариства “Січ” та про переслідування її з боку офіційної влади, наголосивши на величезному значенні осередків товариства для піднесення національної свідомості населення гуцульського краю⁷⁹.

Микола Лагодинський взяв участь у роботі I повітового січового з’їзду, який відбувся 14 січня 1913 р. у м. Делятин. На зібранні виступили К. Трильовський, М. Козоріс, М. Білик, М. Лагодинський. Обрано повітову січову раду і повітову січову старшину. Прийняті такі рішення: скликати у березні 1913 р. січові пожежно-гімнастичні курси для громад Надвірнянського повіту; влаштувати спільно з іншими товариствами краю урочистості з нагоди 40-річчя громадської діяльності І. Франка (захід проведений 16 листопада 1913 р. у м. Делятин⁸⁰) та січове свято з фестином; відкривати при січових осередках Надвірнянщини народні бібліотеки, поширювати просвітницько-економічну літературу, засновувати січові хори, передплачувати радикальні часописи “Громадський голос” і “Січові вісти”; завести у січових осередках вечірні курси для неграмотних⁸¹.

Доцільно звернути увагу на те, за яких умов М. Лагодинський наприкінці 1910 р. став керівником Української радикальної партії. У грудні 1908 р. М. Лагодинський бере участь у роботі XIX з’їзду УРП в м. Тернополі, де виступає з рефератом про забезпечення робітників та хліборобів “на старість”⁸². На цьому партійному зібранні загострились перші значні суперечності між лідерами радикалів Левом Бачинським і Кирилом Трильовським. Констатовано, що непорозуміння Лева Бачинського із організатором січового руху почалось з приводу недисциплінованості останнього. Також на з’їзді стверджувалось, що Кирило Трильовський проводить на Галицькій Гуцульщині і Покутті власну самостійну лінію⁸³. Конфлікт серед лідерів УРП, членом якої був і Микола Лагодинський, продовжувався і в 1910 р. Для врегулювання цього конфлікту на XXI з’їзді УРП, який проходив 18–19 грудня 1910 р., ухвалено про створення комісії з числа прихильників Кирила Трильовського. Це призвело до того, що Лев Бачинський поступився місцем керівництва УРП на користь Миколи Лагодинського⁸⁴.

Польська преса з цікавістю спостерігала за конфліктною ситуацією, яка відбувалась серед лідерів українського радикального руху. У лютому 1911 р., тобто через два місяці, після того як Микола Лагодинський обійняв керівництво партією, у польській газеті “Кур’єр Станиславівський” опубліковано повідомлення про організацію проведення українським радикалами віче в м. Станиславові 5 травня 1911 р. Також вказувалося, що на зібранні був запрошений Кирило Трильовський, який “як відомо залишився головним радикальним комітетом

⁷⁷ Четверте загальне січове свято відбуде ся в Коломиї 31. мая с. р. ... *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1909. 26 лютого. Ч. 8. С. 7. Рубр.: Новинки; Четверте Січове свята в Коломиї. *Громадський Голос. Радикальна, політична часопись*. 1909. 4 червня. Ч. 22. С. 1–3; Клим Обух. Четверте січове свята в Коломиї. *Хлопська правда*. 1909. Липень. Ч. 11. С. 1–3.

⁷⁸ Шесте січове свята в Снятині. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1912. 24 липня. Ч. 29. С. 1–2.

⁷⁹ Загальні збори повітової “Січи” в Делятині. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1910. 1 червня. Ч. 22. С. 4. Рубр.: Дописі; Клапчук В. Лагодинський Микола Гнатович ... С. 378.

⁸⁰ Делятин. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 13 листопада. Ч. 46. С. 6. Рубр.: Оповідки.

⁸¹ Учасник. З Делятинщини і Надвірнянщини. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 22 січня. Ч. 4. С. 8. Рубр.: Письма з громад і повітів.

⁸² Клапчук В.М., Клапчук М.Л. Делятинщина. Історико-географічне дослідження ... С. 529.

⁸³ Паска Г. Взаємини Лева Бачинського і Кирила Трильовського: від діалогу до конфронтації (кінець XIX – перша третина XX ст.) ... С. 119.

⁸⁴ Там само. С. 120; Уступлене дотеперішного голови. *Громадський Голос. Радикальна політична часопись*. 1910. 23 грудня. Ч. 51. С. 2.

засуджений зарозумілий і певний своєї сили приречений на то віче прибути і тут теж має стати кінець його партійного бунту”⁸⁵.

Будучи керівником Української радикальної партії та перебуваючи у м. Делятин, Микола Лагодинський постійно інформував її членів про проведення партійних зборів і нарад. У ф. 663 “Павлик Михайло – український письменник і громадський діяч” Центрального державного історичного архіву України у м. Львів збереглися повідомлення М. Лагодинського адресовані М. Павлику про організацію проведення засідань “тіснішого заряду” і “заряду партії” від 5 лютого, 29 березня, 28 квітня, 8 вересня і 6 листопада 1911 р., 9 липня, 20 жовтня і 21 листопада 1913 р., 7 березня, 12 квітня і 30 травня 1914 р. у м. Львові, 6 червня 1911 р., 2 червня 1913 р., 15 квітня і 26 липня 1914 р. у м. Станиславові, а також з’їзду “мужів довір’я”, членів ширшої управи і делегатів повітових організацій УРП від 26 травня 1913 р.⁸⁶.

До речі, між лідерами УРП Миколою Лагодинським і Михайло Павликом склалися доволі приятні стосунки, які тривали більше двадцяти років аж до смерті останнього у 1915 р. Так, у 1892 р. М. Лагодинський, який працював у канцелярії “Просвіти” у м. Львів, на загальних зборах головного відділу від імені І. Франка та М. Павлика зробив запит з проханням прийняти їх у члени цього товариства. Проте “Просвіта” відмовилася прийняти названих діячів⁸⁷. Через три роки Микола Лагодинський запросив Михайла Павлика на своє весілля з Клавдією з дому Саноцьких, яке відбулося 29 серпня 1895 р. у містечко Мацошин на Львівщині⁸⁸. З нагоди 30-річчя громадської діяльності М. Павлика Микола і Клавдія Лагодинські у листопаді 1904 р. з м. Делятин надіслали привітальну телеграму такого змісту: “Слава борцеві за правду і волю”⁸⁹. М. Лагодинський неодноразово запрошував М. Павлика на відпочинок у своє рідне обійстя. Так, в одному з листів від 29 травня 1909 р. читаємо: “Довідаєм ся, що Ви потребуєте для порятунку здоров’я виїхати на якийсь час в гори. Отже если Ви не маєте на се ліпшого місця, то запрошую Вас до себе до Делятина, де я і моя жінка будемо Вас радо гостити в своїм домі”⁹⁰. В одній із кореспонденційних листівок М. Лагодинський просив М. Павлика, щоб перед приїздом 22 серпня (рік не встановлений, ймовірно друга половина 1900-х рр. – С. Г.) на віче у с. Микуличин повернув у м. Делятин та після цього залишився на кілька днів відпочивати: “У нас знов дуже гарна погода, а ми затужили за Вами. Тому будьте ласкаві 21/8 рано приїхати до Делятина на нараду”⁹¹.

Улітку 1913 р. мали відбутися чергові вибори до Галицького крайового сейму⁹². Як уже зазначалося, послом від сільського виборчого округу Надвірна був радикал Іван Сандуляк. Проте у 1913 р. кандидатував Микола Лагодинський⁹³. Напередодні виборів М. Лагодинський взяв участь у велелюдному віче, який відбувся 4 травня 1913 р. у с. Ослави чорні Надвірнянського повіту. У своєму виступі він звернув увагу на парламентську діяльність українських послів та торкнувся питання сеймової виборчої реформи⁹⁴. Вибори відбулися 30 червня 1913 р. У Надвірнянському повіті голосував 181 виборець. Микола Лагодинський здобувши 127 голо-

⁸⁵ Więc ruskich radykałów. *Kurjer Stanisławowski*. 1911. 26 lutego. № 1329. S. 3.

⁸⁶ ЦДІАЛ України. Оп. 1. Спр. 179. Арк. 30–36, 44–52, 63–66.

⁸⁷ Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М. Павлик. Т. VIII (1894–1895). Чернівці, 1911. С. 272; Середяк А. “Просвіта” і радикальне середовище Галичини (До історії взаємин Івана Франка з Товариством). *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Вип. 19: “Просвіта” – оберіг незалежності та соборності України / Ін-т українознав. ім. І. Крип’якевича НАН України; відп. ред. Ярослав Ісаєвич; упоряд.: Феодосій Стеблій, Володимир Пашук. Львів, 2010. С. 409; Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії ... С. 73.

⁸⁸ ЦДІАЛ України, м. Львів. Ф. 663. Оп. 1. Спр. 220. Арк. 9–10.

⁸⁹ Там само. Спр. 242. Арк. 103.

⁹⁰ Там само. Спр. 220. Арк. 11.

⁹¹ Там смо. Спр. 165 а. Арк. 368–368 зв.

⁹² Яковлев Ю. Діяльність Миколи Лагодинського в Українській радикальній партії ... С. 77.

⁹³ Przed wyborami do Sejmu. *Kurjer Stanisławowski*. 1913. 29 czerwca. № 1451. S. 1; Наші кандидати. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 19 мая. Ч. 22. С. 2.

⁹⁴ Делятинщина. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 8 мая. Ч. 19. С. 6. Рубр.: За виборчу реформу.

сів (для порівняння його конкурент, висуванець від Християнсько-суспільної партії, о. Йосиф Кучинський⁹⁵ отримав лише 54 голоси) був обраний депутатом від сільського виборчого округу Надвірна⁹⁶.

У стінах законодавчого органу влади він увійшов до парламентської комісії українського сеймового клубу⁹⁷. Микола Лагодинський взяв активну участь у роботі X сесії Галицького крайового сему, яка тривала з 5 грудня 1913 р. до 4 березня 1914 р.⁹⁸ У дебатах щодо прийняття нового бюджету Микола Лагодинський наголошував, що “польські партії мають вже керуватись гаслом спільної праці з русинами”⁹⁹.

Микола Лагодинський активно долучався до просвітницько-економічної роботи на території краю та був палким прихильником і шанувальником українського національного мистецтва. У 1902 р. за його ініціативи засновано читальню “Просвіти” у м. Делятині, котра поступово витіснила впливи осередку москвофільського “Общества імені Качковського”¹⁰⁰. У 1904 р. він очолив повітовий комітет в м. Делятині, який займався збором пожертв на будівництво українського народного театру в м. Львові¹⁰¹.

12 листопада 1905 р. М. Лагодинський з дружиною вирушив до м. Станиславова на виставу “Бурлака” І. Карпенка-Карого українського наддніпрянського театру під керівництвом Миколи Садовського. На сцені мала виступити відома українська акторка Марія Заньковецька. На прикре здивування М. Лагодинського, перед початком інсценізації зал місцевого театру виявився порожнім: “І ми хочемо мати претенсію до назви культурної нації. Коли наші патріоти разом з вшехполяками бойкотують рідну штуку за те, що жадає ся від них належної заплати за місце в театрі?”. На наступний день М. Лагодинський зустрівся з М. Заньковецькою. На його вмовляння вона пообіцяла все ж таки виступити у стінах місцевого театру: “Добре, виступлю на сцені, виступлю на Вашу просьбу, буду грати для Вас, та не знаю, чи мене хто більше тут зрозуміє”¹⁰². І дійсно, М. Заньковецька виступила 30 листопада у драмі “Наймичка” І. Карпенка-Карого¹⁰³.

21 квітня 1912 р. Микола Лагодинський брав участь у роботі загальних зборів чотирьох культурно-освітніх та господарсько-економічних установ – повітової “Січі”, читальні і філії “Просвіти” та філії “Сільського господаря”, які відбулися в м. Делятині у приміщенні товариства “Руська каса”¹⁰⁴. Головою філії “Сільського господаря” обрано М. Лагодинського. Була заснована також спілка для збуту худоби, адже “в Делятині ... нема відповідних торгів збуту для худоби так, що Гуцул виставлений на самоволу жидівських купців”¹⁰⁵. 28 квітня і 5 травня 1912 р. за сприяння М. Лагодинського були відкриті кружки “Сільського господаря” у

⁹⁵ Християнсько-суспільний кандидат Надвірянщини. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 12 червня. Ч. 24. С. 9–10.

⁹⁶ Po wyborze. *Kurjer Stanislawowski*. 1913. 6 lipca. № 1452. S. 1; Выбори з сільської курії. Східна Галичина. Надвірна. *Діло*. 1913. 1 липня. Ч. 144. С. 4; Вислід виборів з сільської курії в Східній Галичині. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 3 липня. Ч. 27. С. 3.

⁹⁷ Український соймовий клуб. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 17 липня. Ч. 29. С. 2–3. С. 2.

⁹⁸ Лагодинський М. Скликанє галицького сойму. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1913. 4 грудня. Ч. 49. С. 2–3.

⁹⁹ Sejm. *Kurjer Lwowski*. 1914. 4 marca. № 80. S. 1.

¹⁰⁰ Клапчук В.М., Клапчук М.Л. Делятинщина. Історико-географічне дослідження ... С. 527.

¹⁰¹ Лагодинський М. Справозданє повітового комітету в Делятині для збирання жертв на будову народного театру у Львові. *Діло*. 1904. 21 грудня (3 січня 1905). Ч. 286. С. 2. Рубр.: Новинки.

¹⁰² Лагодинський М. Наша байдужність супротив штуки і Заньковецька в Станиславові. *Діло*. 1905. 10 (23) падолиста. Ч. 252. С. 3. Рубр.: Новинки.

¹⁰³ Виступ української артистки. *Діло*. 1905. 16 (29) падолиста. Ч. 256. С. 4. Рубр.: Новинки; Луцкий О. Перший виступ п. Заньковецької. *Діло*. 1905. 19 падолиста (2 грудня). Ч. 259. С. 3. Рубр.: Новинки

¹⁰⁴ Клапчук В. Лагодинський Микола Гнатович ... С. 378.

¹⁰⁵ Організаційний рух в Делятинщині. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1912. 1 мая. Ч. 18. С. 3.

с. Яблуниця і с. Заріччя Надвірнянського повіту¹⁰⁶. Заздалегідь був створений спеціальний комітет, куди ввійшли представники радикалів та націонал-демократів, зокрема суддя Г. Онуферко, директор “Руської каси” Т. Головацький і після від’їзду І. Семанюка до м. Снятин новий адвокатський конципієнт Миколи Лагодинського М. Козоріс¹⁰⁷.

Напередодні Першої світової війни М. Лагодинський перебував у м. Делятин, де займався створенням воєнізованих відділів “Січові Стрільці”. Зокрема, такі парамілітарні осередки були засновані у м. Делятин, с. Білі Ослави, с. Дора та с. Микуличин¹⁰⁸.

28 червня 1914 р. з нагоди 100-х роковин з дня народження Т. Шевченка у м. Львові відбулося урочиста хода “Січей” і “Соколів”, серед яких були і представники з Галицької Гуцульщини. Свято перервала звістка про вбивство в м. Сараєво австрійського престолонаслідника Фердинанда. З цього приводу Микола Лагодинський написав статтю “По атентаті”, де висловив жаль з приводу цієї події, бо від вбитого українці чекали кращої долі¹⁰⁹.

Після початку Першої світової війни багато українців рятуючись від російської навали змушені були покинути свої домівки та виїхати за межі Галичини. Серед них був і Микола Лагодинський, який зі своєю родиною виїхав до м. Відня, щоб перечекати лихоліття війни. Повернувся він додому тільки в кінці війни, але його життєвий шлях вже був недовгий. 12 травня 1919 р. його життя обірвалося.

Отже, громадсько-політична і адвокатська діяльність Миколи Лагодинського на Галицькій Гуцульщині (1900–1914 рр.) виявилася доволі насиченою і була присвячена нелегкій боротьбі за національне відродження українців краю. Адвокатську канцелярію у м. Делятин він відкрив на початку 1900 р. Його канцелярія надавала не тільки юридичну допомогу місцевому населенню, але й виконувала ще й роль осередку політичного, економічного та освітнього життя Делятинського судового повіту. Завдяки умілій професійній діяльності М. Лагодинському вдалося заснувати у 1902 р. в м. Делятин товариство з обмеженою відповідальністю “Руська каса”. Ця кредитна установа мала допомогти селянам уникнути залежності від лихварського капіталу єврейських і польських організацій.

Микола Лагодинський був палким прихильником організації січового руху на території краю. Навіть після того як був обраний депутатом австрійського парламенту у 1907 р., він намагався продовжувати вести січові справи на території краю. У 1910 р. на зборах повітового товариства “Січ” в м. Делятин його обрано кошовим, а в 1913 р. він взяв участь у роботі I повітового січового з’їзду в цьому ж гуцульському містечку.

Як член Української радикальної партії Микола Лагодинський одразу ж поглинув у вир партійно-політичного життя Галицької Гуцульщини. Особливою активністю вирізняється його партійно-політична праця на території краю з 1906 р. і до початку Першої світової війни. За цей період часу йому двічі у 1907 р. і 1911 р. вдавалося стати депутатом Державної ради, а у 1913 р. ще й депутатом Галицького крайового сейму. Микола Лагодинський доклав багато зусиль для отримання перемоги в 1908 р. кандидата від УРП Івана Сандуляка на виборах до Галицького крайового сейму у Надвірнянському повіті. До того ж у кінці 1910 р. він очолив Українську радикальну партію. Підтримував тісні відносини з лідерами українського радикального руху М. Трильовським і М. Павликом.

Микола Лагодинський активно долучився до просвітницько-економічної роботи на території краю та був прихильником і шанувальником українського національного мистецтва. У 1902 р. за його ініціативи засновано читальню “Просвіти” у м. Делятин. У 1904 р. він очолив повітовий комітет в м. Делятин, який займався збором пожертв на будівництво українського народного театру в м. Львів. У 1912 р. обраний головою філії товариства “Сільський господар”.

¹⁰⁶ Яблуниця (пов. Надвірна). *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1912. 15 мая. Ч. 20. С. 5–6. Рубр.: Допісі; Заріче, коло Делятина. *Громадський голос. Радикальна політична часопись*. 1912. 15 мая. Ч. 20. С. 6. Рубр.: Допісі.

¹⁰⁷ Клапчук В. М., Клапчук М. Л. Делятинщина. Історико-географічне дослідження... С. 531.

¹⁰⁸ Там само.

¹⁰⁹ Там само.

Таким чином, Микола Лагодинський намагався консолідувати населення Галицької Гуцульщини у розгортанні просвітницької роботи і організації січового руху та захищав інтереси українців на численних місцевих вічах та з високої трибуни австрійського парламенту і Галицького крайового сейму. На його надгробку в містечку Делятин написані пророчі слова: "... його боротьба закликає всіх нас боротись за визволення України не жаліючи навіть життя". Сьогодні у складний для нашої держави час ці слова є актуальними як ніколи.

SOCIO-POLITICAL AND LAWYER ACTIVITIES OF MYKOLA LAGODYNSKYI IN THE GALICIAN HUTSUL REGION (1900–1914)

Svitlana GALEMCHUK

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Department of History of Ukraine and methods of teaching history,
Shevchenko St., 57, 76018, Ivano-Frankivsk, Ukraine
e-mail: halemchuks@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8880-289X*

Summary

The article analyzes the socio-political and lawyer activities of Mykola Lagodynskyi in the Galician Hutsul region (1900–1914).

The conditions and features of M. Lagodynskyi's professional work as a lawyer are revealed. He opened a law office in the town of Delyatyn at the beginning of 1900. His office provided not only legal assistance to the local population, but also played the role of a center of political, economic and educational life of the Delyatyn judicial county. Thanks to his skillful professional activity, M. Lagodynsky managed to establish the limited liability company "Ruska kasa" in 1902 in the town of Delyatyn. This credit institution was supposed to help the peasants avoid dependence on usurious capital of Jewish and Polish organizations.

Mykola Lagodynskyi was an ardent supporter of the organization of the sich movement in the territory of the region. He ceded the building of the "Ruska Besida" society in the town of Delyatyn for the local branch of the "Sich" society. Even after he was elected a deputy of the Austrian parliament in 1907, he tried to support the activities of the "Sich" society in the territory of the region. In 1910, at the meeting of the "Sich" county society in the town of Delyatyn, M. Lagodynskyi was elected chairman, and in 1913 he took part in the work of the 1st "Sich" county congress in the same town.

As a member of the Ukrainian Radical Party, Mykola Lagodynskyi was immediately absorbed into the whirlpool of the party-political life of the Galician Hutsul region. His party and political work on the territory of the region from 1906 to the beginning of the First World War is distinguished by his special activity. During this period of time, he managed to become a deputy of the State Council twice in 1907 and 1911, and in 1913 also a deputy of the Galician Regional Diet. In 1908, Mykola Lagodynskyi put a lot of effort into the victory of URP candidate Ivan Sanduliak in the elections to the Galician Regional Diet in Nadvirna county. In addition, at the end of 1910, he headed the Ukrainian Radical Party. He maintained close relations with the leaders of the Ukrainian radical movement M. Trylovskyi and M. Pavlyk.

Mykola Lagodynskyi was actively involved in educational and economic work on the territory of the region and was an ardent supporter and admirer of Ukrainian national art. In 1902, on his initiative, the "Prosvita" reading room was founded in the town of Delyatyn. In 1904, he headed the district committee in the town of Delyatyn, which was engaged in collecting donations for the construction of the Ukrainian national theater in the city of Lviv. In 1912, he was elected as the head of the affiliate of "Silsky Hospodar" society.

Keywords: *Mykola Lagodynskyi, Galician Hutsul region, Ukrainian Radical Party, lawyer, law office, public meeting, State Council, Galician Regional Diet, "Sich".*

REFERENCES

16 vich [16 meetings]. (1907, May 10). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 34, p. 1 (in Ukrainian).

32 ruskykh poslivi v avstriiskii derzhavnii radi [32 Ukrainian ambassadors in the Austrian State Council]. (1907, June 4). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 41, p. 1 (in Ukrainian).

B.R. (1907, April 19). Delyatynshchyna [Delyatyn county]. *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 30, p. 2 (in Ukrainian).

- Boichuk, L. (2012). Parlamentska diialnist Kyryla Trylovsokoho (1907–1918 rr.) [Parliamentary activity of Kyrylo Trylovskiy (1907–1918)]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriiia [Bulletin of the Precarpathian University. History]*, issue 22, pp. 166–172 (in Ukrainian).
- Central State Historical Archives of Ukraine in Lviv (TsDIAL of Ukraine). F. 663: (Pavlyk Mykhailo – ukrainskyi pysmennyk i hromadskyi diiach). Op. 1. Spr. 165a. 454 p.
- TsDIAL of Ukraine. F. 663. Op. 1. Spr. 179. 436 p.
- TsDIAL of Ukraine. F. 663. Op. 1. Spr. 220. 337 p.
- TsDIAL of Ukraine. F. 663. Op. 1. Spr. 242. 145 p.
- Chetverte Sichove sviato v Kolomyi [The fourth holiday of the “Sich” society in the city of Kolomyia]. (1909, June 4). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 22, p. 1–3 (in Ukrainian).
- Chetverte zahalne sichove sviato vidbude sia v Kolomyi 31. maia s. r. ... [The fourth regional holiday of the “Sich” society will take place in the city of Kolomyia on May 31 this year]. (1909, February 26). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 8, p. 7 (in Ukrainian).
- D-r Ivan Sanotskyi [Dr. Ivan Sanotskyi]. (1935). *Zhyttia i pravo [Life and law]*, no. 3, pp. 6–7 (in Ukrainian).
- Deliatyn [Deliatyn]. (1913, November 13). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopy [Public Voice. Radical political newspaper]*, no. 46, p. 6 (in Ukrainian).
- Deliatyn. Nadvirna [Deliatyn. Nadvirna]. (1911, April 20). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopy [Public Voice. Radical political newspaper]*, no. 17–18, p. 2–3 (in Ukrainian).
- Deliatynshchyna [Delyatyn county]. (1907, April 23) *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 31, p. 1 (in Ukrainian).
- Deliatynshchyna [Delyatyn county]. (1913, May 8) *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys [Public Voice. Radical political newspaper]*, no. 19, p. 6 (in Ukrainian).
- Derzhavnyi arkhiv Ivano-Frankivskoi oblasti. F. 246: (Deliatynskiy povitovy sud, m. Deliatyn Nadvirnianskoho povitu Stanislavskoho voievodstva. 1898–1900, 1911–1933 rr.). Op. 1. Spr. 3. 214 p.
- Hutsal, P.Z. (2008). *Ukrainski pravnyky Ternopilskoho kraiu: biohrafichniy dovidnyk [Ukrainian lawyers of the Ternopil region: a biographical guide]*. Ternopil (in Ukrainian).
- Hutsal, P.Z. (2009). Lahodynskyi Mykola Hnatovych [Mykola Hnatovych Lagodynskyi]. *Entsyklopediia istorii Ukrainy [Encyclopedia of the history of Ukraine]*, volume 6 La–Mi, Kyiv: Naukova dumka, p. 19 (in Ukrainian).
- Jarmark w Delatynie [Fair in the town of Delyatyn]. (1905, August 6). *Kurjer Stanislawowski [Courier Stanislavivskyi]*, no. 1037, p. 2 (in Poland).
- K. (1907, March 26). Nadvirnianshchyna [Nadvirna county]. *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 23, p. 2 (in Ukrainian).
- Kantseliariiu advokatsku v Deliatyni otvyracie v sykh dniakh ... [These days, a law office is being opened in the town of Delyatyn ...]. (1900, January 14 (26)). *Dilo [Work]*, no. 10, p. 2 (in Ukrainian).
- Khrystiansko-suspilnyi kandydat Nadvirnianshchyny [Christian-social candidate of Nadvirna county]. (1913, June 12). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys [Public Voice. Radical political newspaper]*, no. 24, p. 9–10 (in Ukrainian).
- Kirieleva, R., Kirielev, P., & Stefiuk, I. (comp.). (2014). *Marko Cheremshyna u spohadakh, dokumentakh i materialakh [Marko Cheremshina in memories, documents and materials]*. Chernivtsi: Druk Art (in Ukrainian).
- Klapchuk, V. (2019). Lahodynskyi Mykola Hnatovych [Mykola Hnatovych Lagodynskyi]. *Zakhidno-Ukrainska Narodna Respublika 1918–1923. Entsyklopediia [Western Ukrainian People’s Republic. Encyclopedia]*, volume 2, Ivano-Frankivsk: Manuskrpt-Lviv, pp. 377–378 (in Ukrainian).
- Klapchuk, V.M., & Klapchuk, M.L. (2007). *Deliatynshchyna. Istoryko-heohrafichne doslidzhennia [Delyatynshchyna Historical and geographical research]*. Deliatyn: Foliant (in Ukrainian).
- Klym Obukh. (1909, July). Chetverte sichove sviato v Kolomyi [The fourth holiday of the “Sich” society in the city of Kolomyia]. *Khlopska pravda [Peasant truth]*, no. 11, pp. 1–3 (in Ukrainian).
- Kobuta, S. (2021). Profesiina robota ta materialni umovy diialnosti ukrainskykh povitovykh advokativ Halychyny na rubezhi XIX – XX stolit [Professional work and physical conditions of work of Ukrainian county lawyers of Galicia at the turn of XIX–XX centuries]. *Naukovi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys “Halychyna” [Scientific, Cultural and Educative Local Lore Periodical “Galicia”]*, number 34, pp. 103–117 (in Ukrainian).
- Kobuta, St., & Kobuta, Sv. (2020). “Muzhytskyi” advokat z Hutsulshchyny Ivan Semaniuk (Marko Cheremshyna) (1874–1927) [Ivan Semaniuk (Marko Cheremshyna), a “peasant” lawyer from the Hutsul region].

Naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys "Halychyna" [Scientific, Cultural and Educative Local Lore Periodical "Galicia"], number 33, pp. 137–149 (in Ukrainian).

Korolko, A. & Paska, H. (2023). The Ukrainian radical party in the election campaigns to the Austrian reichsrat in 1907 and 1911. *East European Historical Bulletin*, issue 27, pp. 90–105 (in English).

Korolko, A. & Paska, H. (2021). Ukrainska radykalna partiia u vyborchii kampanii 1911 roku do reikhsratu Avstro-Uhorskoj monarchii [Ukrainian radical party in the 1911 election campaign to the reichsrat of the Austro-Hungarian monarchy]. *KELM [KELM]*, no 8 (44), vol. 2, pp. 61–67 (in Ukrainian).

Lahodynskiyi, M. (1905, November 10 (23)). Nasha baiduzhnist suprotyv sztuky i Zankovetska v Stanyslavovi [Our indifference against art and Zankovetska in the city of Stanislaviv]. *Dilo [Work]*, no. 252, p. 3 (in Ukrainian).

Lahodynskiyi, M. (1913, December 4). Sklykanie halytskoho soimu [Convocation of the Halyskyi Sejm]. *Hromadskiyi Holos. Radykalna politychna chasopys [Public Voice. Radical political newspaper]*, no. 49, p. 2–3 (in Ukrainian).

Lahodynskiyi, M. (1904, December 21 (1905, January 3)). Spravozdanie povitovoho komitetu v Deliatyni dlia zbyrannia zhertv na budovu narodnoho teatru u Lvovi [Report of the county committee in the town of Delyatyn to collect donations for the construction of the people's theater in the city of Lviv]. *Dilo [Work]*, no. 286, p. 2 (in Ukrainian).

Lahodynskiyi, M. & etc. (1906, February 11 (24)). Podiaka [Gratitude]. *Dilo [Work]*, no. 31, p. 3 (in Ukrainian).

Lahodynskiyi, M. & etc. (1902, November 4 (17)). Vidozva [Appeal]. *Dilo [Work]*, no. 248, p. 4 (in Ukrainian).

Lutskiyi, O. (1905, November 19 (December 2)) Pershyi vystup p. Zankovetskoj [The first speech of Ms. Zankovetska]. *Dilo [Work]*, no. 259, p. 3 (in Ukrainian).

Makukh, I. (2001). *Na narodnii sluzhbi. Spohady [In public service. Memoirs]*. Kyiv: Osnovni tsinnosti (in Ukrainian).

Marko Cheremshyna. (1987). *Novely. Posviaty Vasylevi Stefanyku. Ranni tvory. Pereklady. Literaturno-krytychni vystupy. Spohady. Avtobiohrafia. Lysty [Novels. Dedicated to Vasyl Stefanik. Early works. Translations. Literary and critical speeches. Memoirs. Autobiography]*. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian).

Mysak, N. (2012). Halytski advokaty naprykintsi XIX – na pochatku XX stolittia: natsionalna identyfikatsiia i profesiina diialnist [Galician lawyers at the end of the 19th and the beginning of the 20th century: national identification and professional activity]. *Ukraina – Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist [Ukraine – Poland: historical heritage and public consciousness]*, issue 5, pp. 26–37 (in Ukrainian).

Na nashii ne-svoii zemli [On our land, but not on your own land]. (1894, July 6 (18)). *Batkivshchyna [Fatherland]*, no. 22, p. 169 (in Ukrainian).

Nadvirnianshchyna [Nadvirna county]. (1907, March 22). *Hromadskiyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 22, p. 5–6 (in Ukrainian).

Nadvirnianshchyna [Nadvirna county]. (1908, January 30). *Hromadskiyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 7, p. 1 (in Ukrainian).

Nadvirnianskiy povit [Nadvirna county]. (1907, February 8). *Hromadskiyi Holos. Radykalna, politychna chasopys [Public Voice. Radical, political newspaper]*, no. 11, p. 3 (in Ukrainian).

Nashi kandydaty [Our candidates]. (1913, May 19). *Hromadskiyi Holos. Radykalna politychna chasopys [Public Voice. Radical political newspaper]*, no. 22, p. 2 (in Ukrainian).

Nebeliuk, I. (1993). "Sich" – Deliatyn, pov. Nadvirna ["Sich" – Delyatyn, Nadvirna county]. *Hei, tam na hori "Sich" ide!.. Propamiatna knyha "Sichei" [Hey, over there on the mountain "Sich" is going!.. Memorial book "Sich"]*. K.: VIPOL, pp. 170–173 (in Ukrainian).

Niepokój w powiecie nadwornnianskim [Unrest in the Nadvirna county]. (1906, January 28) *Kurjer Stanislawowski [Courier Stanislavivskiyi]*, no. 1062, p. 1 (in Poland).

Nova parlamentarna reprezentatsiia nashoho narodu [New parliamentary representation of our people]. (1911, July 5 (June 22)). *Dilo [Work]*, no. 147, p. 1–2 (in Ukrainian).

Organizatsiinyi rukh v Deliatynshchyni [Organizational movement in Delyatyn county]. (1912, May 1). *Hromadskiyi Holos. Radykalna politychna chasopys [Public Voice. Radical political newspaper]*, no. 18, p. 3 (in Ukrainian).

Pakholkiv, S. (2014). *Ukrainska inteligentsiia v Habsburzkii Halychyni: osvichena verstva y emansypatsiia natsii [The Ukrainian intelligentsia in Habsburg Galicia: the educated class and the emancipation of the nation]*. Lviv: Piramida (in Ukrainian).

Paska, H. (2021). Vzaiemyny Leva Bachynskoho i Kyryla Trylovskoho: vid dialohu do konfrontatsii (kinets XIX – persha tretyna XX st.) [The relationship between Lew Bachynsky and Kyrylo Trylyovsky: from dialogue to confrontation (late of 19th – first third of 20th century)]. *Naukovyi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi*

chasopys "Halychyna" [Scientific, Cultural and Educative Local Lore Periodical "Galicia"], number 34, pp. 117–125 (in Ukrainian).

Pavlyk, M (comp.). (1911). Perepyska Mykhaila Drahomanova z Mykhailom Pavlykom (1876–1895) [Correspondence between Mykhailo Drahomanov and Mykhailo Pavlyk (1876–1895)]. Chernivtsi, vol. 4 (in Ukrainian).

Plekan, Yu. (2008). Ukrainski deputaty avstriiskoho parlamentu (XIX – poch. XX st.) [Ukrainian deputies of the Austrian parliament (XIX – early XX centuries)]. *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Istorii. Politychni nauky. Mizhnarodni vidnosyny* [History Journal of Iurii Fedkovych Chernivtsi National University], issue 376–377, pp. 131–133 (in Ukrainian).

Po tretim holosovanii [After the third vote]. (1911, July 5). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 33, p. 3–4 (in Ukrainian).

Po wyborze [After the election]. (1913, July 6). *Kurjer Stanislawowski* [Courier Stanislavivskiy], no. 1452, p. 1 (in Poland).

Posolske spravozdanie posla D-ra K. Trylovskoho [Ambassador report of Ambassador Dr. K. Trilovskyi]. (1907, October 18). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 77, p. 1–2 (in Ukrainian).

Pozar Delatyna [The fire in the town of Delyatyn]. (1904, May 22). *Kurjer Stanislawowski* [Courier Stanislavivskiy], no. 974, p. 2 (in Poland).

Przed wyborami do Sejmu [On the eve of the elections to the Sejm]. (1913, June 23). *Kurjer Stanislawowski* [Courier Stanislavivskiy], no. 1451, p. 1 (in Poland).

Radykalni kandydaty [Radical candidates]. (1911, April 20). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 17–18, p. 1 (in Ukrainian).

"Ruska Kasa" v Deliatyni [Ruska (Ukrainian) cash register in the town of Delyatyn]. (1902, November 30 (December 13)). *Dilo* [Work], no. 269, p. 2 (in Ukrainian).

Sejm [Sejm]. (1914, March 4). *Kurjer Lwowski* [Courier Lviv], no. 8, p. 1 (in Poland).

Serediak, A. (2010). "Prosvita" i radykalne seredovyshche Halychyny (Do istorii vziajemyn Ivana Franka z Tovarystvom) ["Prosvita" and the radical environment of Galicia (To the history of Ivan Franko's relations with the Society)]. *Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist* [Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood], issue 19, pp. 394–494 (in Ukrainian).

Sheste sichove sviato v Sniatyni [The sixth holiday of the "Sich" society in the town of Snyatyn]. (1912, July 24). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 29, p. 1–2 (in Ukrainian).

Sichovyk. (1906, June 16 (29)). Podvyhy tverdiaka. (Dopys z Deliatyna) (Feats of the hardy. (Post from the town of Delyatyn)), *Dilo* [Work], no. 124, p. 2 (in Ukrainian).

Sichovyk z Deliatyna. (1906, July 6). Deliatyn, povit Nadvirna [The town of Delyatyn, Nadvirna county]. *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 45, p. 3 (in Ukrainian).

Tomeczyk, R. (2009). Z dziejów ukraińskiego ruchu paramilitarnego w Galicji towarzystwo gimnastyczne i straży ogniowej "Sicz" [From the history of the Ukrainian paramilitary movement in Galicia, gymnastic and fire society "Sich"]. *Przegląd Zachodniopomorski* [Zahidnopomorskyi review], vol. 24, pp. 129–164 (in Poland).

Tomeczyk, R. (2007). *Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914* [Galician Ruthenian-Ukrainian Radical Party in 1890–1914]. Szczecin: ZAPOL (in Poland).

Trylovskiy, K. (2019). *Z moho zhyttia* [From my life]. Lviv: Literatura ta mystetstvo (in Ukrainian).

Trylovskiy, K. (1999). *Z moho zhyttia* [From my life]. Kyiv – Edmonton – Toronto: TAKSON (in Ukrainian).

Tyfus plamisty i smutne stosunki sanitarne [Typhus and poor sanitary conditions]. (1905, June 25). *Kurjer Stanislawowski* [Courier Stanislavivskiy], no. 1031, p. 1 (in Poland).

Uchasnyk. (1913, January 22). Z Deliatynshchyny i Nadvirnianshchyny [From Delyatyn county and Nadvirna county]. *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 4, p. 8 (in Ukrainian).

Uchasnyk. (1907, August 29). Sprawozdanie posolske v Vorokhti [Ambassador's report in the village of Vorokhta]. *Dilo* [Work], no. 183, p. 3 (in Ukrainian).

Ukrainskyi soimovyi klub [Ukrainian club in the Sejm]. (1913, July 17). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 29, pp. 2–3 (in Ukrainian).

Ustuplenie dotepershnoho holovy [Resignation of the current chairman]. (1910, December 23). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 51, p. 2 (in Ukrainian).

V Dori, (pov. Nadvirna) vidbulu sia ... [It took place in the village of Dora, Nadvirna county ...]. (1910, September 14). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 37, p. 5 (in Ukrainian).

V Nadvirnii vidbude sia ... [It will take place in the town of Nadvirna ...]. (1910, July 13). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 28, p. 7 (in Ukrainian).

Velyke viche vidbude sia v Deliatyni ... [A large rally will take place in the town of Delyatyn ...]. (1908, August 12). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 49, p. 3 (in Ukrainian).

Vicha i zbory [Meetings and gatherings]. (1906, June 1). *Hromadskyi holos. Radykalno-politychna chasopys Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 35, p. 4 (in Ukrainian).

Vidozva do nashykh selian vybortsiv! [Appeal to our peasant voters!]. (1911, April 5). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 14, p. 1 (in Ukrainian).

Voloshyn, M. (1934) Tym, shcho vidiishly vid nas u borotbi za pravo [Those who left us in the struggle for the right]. *Yuvyleinyi almanakh Soiuzu Ukrainskykh Advokativ* [Jubilee Almanac of the Union of Ukrainian Lawyers]. Lviv: Vydavnytstvo SAU, pp. 74–108 (in Ukrainian).

Vyborets. (1907, May 1). Nadvirnianshchyna [Nadvirna county]. *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 33, p. 2–3 (in Ukrainian).

Vybory z silskoi kuryi. Skhidna Halychyna. Nadvirna [Elections from the village curia. Eastern Galicia. Nadvirna county]. (1913, July 1). *Dilo* [Work], no. 144, pp. 3–4 (in Ukrainian).

Vyslid holosovania [Voting results]. (1908, February 28). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 14, p. 1 (in Ukrainian).

Vyslid vyboriv z silskoi kurii v Skhidnii Halychyni [Results of elections from the village curia in Eastern Galicia]. (1913, July 3). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 27, p. 2–4 (in Ukrainian).

Vystup ukrainskoi artystky [Performance by a Ukrainian artist]. (1905, November 16 (29)), *Dilo* [Work], no. 256, p. 4 (in Ukrainian).

Wiec ruskich radykalow [Viche of Ukrainian radicals]. (1911, February 26). *Kurjer Stanislawowski* [Courier Stanislavivskyi], no. 1329, p. 3 (in Poland).

Yablonytsia (pov. Nadvirna) [Yablonytsia village (Nadvirna county)]. (1912, May 15). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 20, p. 5–6 (in Ukrainian).

Yak Nadvirnianshchyna vybrala poslom khlopa-radykala. (Dali.) [How Nadvirnyanshchyna chose a radical peasant as its ambassador. (Further)]. (1908, April 3). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 24, p. 1–2 (in Ukrainian).

Yak Nadvirnianshchyna vybrala poslom khlopa-radykala. (Dali.) [How Nadvirnyanshchyna chose a radical peasant as its ambassador. (Further)]. (1908, April 10). *Hromadskyi Holos. Radykalna, politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 25, p. 2–3 (in Ukrainian).

Yakovliev, Yu. (2014). Diialnist Mykoly Lahodynskoho v Ukrainskii radykalnii partii [Activities of Mykola Lagodynskyi in the Ukrainian Radical Party]. *Halychyna. Naukovi i kulturno-prosvitnii kraieznavchyi chasopys* [Galicia. Scientific, Cultural and Educative Local Lore Periodical], number 25–26, pp. 72–88 (in Ukrainian).

Yuvileine narodne viche v Zhovkvi [Jubilee public meeting in the town of Zhovkva]. (1898, May 13 (25)). *Dilo* [Work], no. 105, p. 3 (in Ukrainian).

Z Deliatyna pyshut ... [They write from the town of Delyatyn ...]. (1906, October 9). *Hromadskyi holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 69, p. 3 (in Ukrainian).

Z Kossivskoho [From Kosiv county]. (1894, November 1 (13)). *Batkivshchyna* [Fatherland], p. 164 (in Ukrainian).

Z Nadvirnianshchyny [From Nadvirna county]. (1906, June 29). *Hromadskyi Holos. Radykalno-politychna chasopys* [Public Voice. Radical, political newspaper], no. 43, p. 3–4 (in Ukrainian).

Zahalni zbory povitovoii "Sichy" v Deliatyni [General meetings of the county "Sich" in the town of Delyatyn]. (1910, June 1). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 22, p. 4 (in Ukrainian).

Zariche, kolo Deliatyna [The village of Zariche near the town of Delyatyn]. (1912, May 15). *Hromadskyi Holos. Radykalna politychna chasopys* [Public Voice. Radical political newspaper], no. 20, p. 6 (in Ukrainian).

Zjazd delegatow "Sich" [Congress of delegates of "Sich" society]. (1908, April 26). *Kurjer Stanislawowski* [Courier Stanislavivskyi], no. 1181 (in Poland).